

冷 锋
吴 京 饰

吴京 电影作品
A WU JING FILM

战狼 II

WOLF
WARRIOR

2017.7.28

Salát Gergely*

Kína Kapitány rendet tesz a nagyvilágban - *A Harci farkas 2. és az új kínai önkép*

Kínában a 2017-es év filmes szenzációja volt a *Harci farkas 2.* (*Zhan lang 2*, angol címe *Wolf Warrior 2*), amely az összes létező rekordot megdöntötte, s minden idők legtöbb bevételt termelő kínai filmjévé, a globális filmtörténelem 55. legjövedelmezőbb alkotásává vált. A *Csillagok háborúja VII.* részét leszámítva nem volt még film, amely egyetlen piacon ennyi pénzt hozott volna. Mindeközben az ország határain kívül, bár a legjobb idegen nyelvű filmnek járó Oscarra is jelölték, lényegében ismeretlen maradt, a hatalmas sikert egyetlen piacon, a kínain érte el.¹

Ha a felszínt nézzük, a *Harci farkas 2.* meglehetősen bugyuta akciófilm, leginkább *Rambo 2.*-klón, azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy itt a gonoszokat megbüntető magányos hős – kínai. Az 1980–90-es évek más amerikai akciófilmjeinek hatásai is érezhetőek rajta, eszünkbe juthat róla például a *Kommandó* (a gonosztevők esete a kislánnyal), a *Vírus* (hajsza a halálos járvány ellenszerét véreibe hordozó teremtmény után), illetve a komplett Chuck Norris-életmű.²

De ne a felszínt nézzük: a *Harci farkas 2.* bő két órában összefoglalja mindazt, ahogyan a mai – már nem titkoltan világhatalmi státuszra törekvő – Kína önmagát látni és láttatni szeretné. A kínai rendszerben egy ilyen témájú és költségvetésű filmnek át kell mennie a legkülönbözőbb állami szervek szűrőjén (már ha nem eleve azok rendelik meg), vagyis az, amit a film Kínáról, kínaiságról, Kína és a kínaiak szerepéről – ezek igen érzékeny kérdések – sugall, egyfajta hivatalos álláspontnak tekinthető. Másrészt az, hogy a bemutató utáni hetekben emberek milliói álltak sorba órákig, hogy jegyet tudjanak szerezni akár egy-egy késő éjszakai vetítésre is, azt mutatja, hogy a film nagyon eltalált valamit a kínaiak igényeivel kapcsolatban.³ Az alkotás története és pörgős akciói nem indokolnák önmagukban ezt a sikert – a kínai mozinézők ennél izgalmasabb és látványosabb munkákat is bőven láthatnak, a filmben tehát van valami plusz, amire a kínaiak rezonálnak.

* A szerző sinológus, a PPKE BTK Kínai Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense.

¹ Lásd pl. Weida LI, Record-breaking Wolf Warriors 2 to end theatrical run in China, *GBTimes*, 2017. október 27., <https://gbtimes.com/record-breaking-wolf-warriors-2-to-end-theatrical-run-in-china>

² A film VHS-korszakot idéző megoldásairól lásd pl. Szabó Kristóf, Udine 2018: Rambo csak egy kezdő – *Wolf Warrior 2.*, *Filmtekercs*, 2018. május 4., <https://www.filmtekercs.hu/fesztival/udine-2018-wolf-warrior-2>

³ Aisha Chioma UDOCHI, *Wolf Warrior II: "China's Great Restoration" = Wolf Warrior II: The Rise of China and Gender/Sexual Politics*, szerk. Petrus LIU – Lisa ROFEL, The MCLC Resource Center, Ohio State University, 2018, <http://u.osu.edu/mclc/online-series/liu-rofel/>

És csak a kínaiak, hiszen máshova a film el se jutott, vagy ha igen, nem váltott ki különösebb izgalmat. Az otthoni kritikák a film hazafias hangvételt emelték ki legfőbb pozitívumként, s az, hogy a hírek szerint a vetítéseket a közönség sok helyen tapsviharral és a nemzeti himnusz éneklésével zárta, jelzi, hogy a film patrióta vonulata a közönséget is megérintette.⁴ A nyugati kritikák lényegében egyöntetűen (hiper)nacionalistának, propagandafilmnek bélyegezték a művet.

Áldozatból világhatalom

A kínai identitás alakulásában, a kínai nemzet megalkotásában a filmeknek nagy szerepük volt, a mozgókép történetének évszázada gyakorlatilag egybeesett a modern kínai nemzet kialakulásának bő száz évével. Legkésőbb az 1930-as évektől a filmkészítők nyíltan a nemzetépítés szolgálatába álltak – jellemző, hogy a mai kínai himnusz eredetileg egy 1935-ös hazafias film betétdala volt –, s az 1949-ben létrejött Kínai Népköztársaság állami filmipara is részben ezt a célt szolgálta, hiszen a rendszer végig erősen nacionalista jelleggel bírt. Az 1980–90-es évektől részben piaci alapokra helyeződött filmgyártás sem tévesztette szem elől a nemzeti érzés táplálásának követelményét, a legutóbbi évtizedben pedig az állam hatalmas költségvetésű hazafias filmeket is eszközül használ a „reform és nyitás” során kialakult szellemi-ideológiai vákuum kitöltésére.⁵

A különböző korszakok filmjeiben természetesen különböző módon jelenik meg a nemzeti identitás, de az megfigyelhető, hogy ha nem valamely régi korban játszódó történelmi eposzról van szó, akkor Kína és a kínaiak alapvetően áldozati szerepben jelennek meg.⁶ Az elmúlt másfél évszázadban a kínaiaknak komoly sérelmeket okoztak az európaiak, a japánok, az amerikaiak, a szovjetek és mindenki, aki kapcsolatba került velük – a modern kínai nemzet éppen e külső támadások ellenében alakult ki, velük szemben lett definiálva, s ez a hazafias témájú filmekben is látszik. A jellemző téma az, hogy az angolok/japánok/stb. kínai kiszolgálóik segítségével különböző gaztetteket követnek el kínai területen, s egy hős – mint például a Jet Li játszotta Wong Fei Hung a *Kínai történetben* (*Huang Feihong*, 1991) – vagy egy hős közösség (mint a kínai kommunisták számtalan propagandafilmben) szembeszállnak velük, megmutatva, hogy a kínaiakat nem lehet büntetlenül megaláznia. A történelmi helyzet miatt azonban csak részsikereket lehet elérni, nemzeti szintű győzelmeket nem, így Kína kifosztása, a kínaiak elleni agresszió az ábrázolt hőstettek ellenére tovább folyik, Kína áldozat marad.

⁴ Evan Osnos, Making China Great Again, *The New Yorker*, 2018. január 8., <https://www.newyorker.com/magazine/2018/01/08/making-china-great-again>

⁵ A kínai mozi és nemzet kapcsolatáról lásd például Chris BERRY – Mary FARQUHAR, *China on Screen. Cinema and Nation*, New York, Columbia University Press, 2006.

⁶ OSNOS, *i. m.*

Mivel a Kínai Kommunista Párt legitimációja jórészt arra épül, hogy véget vetett a „nemzeti megaláztatás évszázadának” (*bainian guochi*), és létrehozta az „új Kínát”, a kínai filmek máig előszeretettel foglalkoznak az ópiumháborúktól a Kínai Népköztársaság megalakulásáig tartó időszakokkal, megerősítve az áldozat-narratívát. Hogy csak a legfrissebb példát említsük, ilyen a kommunista hadsereg megalapításának 90. évfordulójára készült *Egy hadsereg megalapítása* (*Jianjun daye*, 2017), amelyet véletlen egybeesésként éppen a *Harci farkas 2.*-vel egy időben mutattak be. Persze nemcsak történelmi témájú hazafias filmek vannak, ám a kortárs témákat feldolgozó alkotásokban az államok közti konfliktusok nemigen jelennek meg, ezekben jellemzően külföldi bűnözők (magánemberek, bűnszervezetek) törnek kínaiakra, akik – néha külföldi barátaik segítségével – sikeresen megvédik magukat és érdekeiket. Ilyen volt a *Harci farkas* első része is.

A *Harci farkas 2.*-ben azonban, bár az agresszorok itt is a külföldiek, már nagyon más a helyzet: az egész történet Kína határaitól több ezer kilométerre játszódik, s Kína már nem áldozat, hanem egy öntudatos világhatalom, akivel nem érdemes ujjat húzni. Ezt jelzi a film plakátjain szereplő mottó: „Aki bántja a mi Kínánkat, azt akármilyen messze is van, megöljük” (*Fan wo Zhonghua zhe, sui yuan bi zhu*). Itt tehát egy újfajta önkép, újfajta nacionalizmus jelenik meg, amely már sokkal magabiztosabb, határozottabb és büszkébb. Szó sincs már Kína megalázásáról.

Mindez pedig remekül illik a politikai kontextusba és az ország jelenlegi általános közhangulatába. Xi Jinping államelnök-pártfőtitkár 2012–13-as hatalomátvételekor meghirdette a „kínai álom” (*Zhongguo meng*) és „a kínai nemzet nagy újjászületése” (*zhonghua minzu weida fuxing*) programját, s a filmvászon tulajdonképpen ezt látjuk. Ugyanez a politikus történetesen néhány hónappal a film bemutatása után mondta el új korszakot meghirdető híres beszédét a 19. pártkongresszuson, amelyben évtizedes programot adott az országnak: az új korszakban Kína „napról napra közelebb kerül a világ színpadának központjához”, s az évszázad közepére „gazdag, demokratikus, civilizált, harmonikus, gyönyörű modern szocialista nagyhatalommá” válik, amely „össz nemzetközi erőben és nemzetközi befolyásban első lesz” a világ országai közt, s hadserege is „a világ élvonalába fog tartozni”. Ennek a hadseregnek pedig „a harcra kell készülnie; minden tevékenységének a harci erő fenntartására kell irányulnia, s arra kell összpontosítania, hogy tudjon harcolni és győzelmet aratni.”⁷ Nyilvánvaló, hogy ez az új hozzáállás tükröződik az eddigi Xi Jinping-korszak ikonikus filmjének tekinthető *Harci farkas 2.*-ben is. Még a helyszín is stimmel: az új korszak Kínájának fő gazdasági-geopolitikai víziója

⁷ Xi Jinping: *Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in All Respects and Strive for the Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era*: Delivered at the 19th National Congress of the Communist Party of China, October 18, 2017, http://www.xinhuanet.com/english/download/Xi_Jinping's_report_at_19th_CPC_National_Congress.pdf

a szintén Xi Jinpinghez köthető Övezet és Út (régábbi nevén: Egy Övezet, Egy Út) kezdeményezés, vagyis az Új Selyemút, a kínaiak nemzetközi térnyerésének programja, aminek az egyik végpontja éppen Afrika. Jórészt itt játszódik a film.

Lázadók, zsoldosok, vírusok

A *Harci farkas 2.* írója, rendezője és főszereplője Wu Jing (Jacky vagy Jason Wu), az utóbbi évtizedek számos kínai–hongkongi kungfu-filmjének sztárja, aki a műfajt kevésbé követő nyugati nézők számára *A múmia: A Sárkánycsászár sírja* (*The Mummy: Tomb of the Dragon Emperor*) című 2008-as alkotásból lehet ismerős, ahol egy bérgyilkost játszott. Az előzmény a nem különösebben sikeres 2015-ös *Harci farkas* (*Zhan lang*), mely Kína déli határain játszódik, s amelyben a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg „Harci farkasok” nevű különleges alakulata drogcsempészekkel és egyéb gonosztevőkkel viaskodik. Egyfajta jelképe lehet Kína villámgyors globális térnyerésének, hogy a mindössze két évvel későbbi második részben a hősök már nem hazai pályán vitézkednek, hanem egy távoli földrészen, vagyis időközben – filmben is ábrázolható módon – kiépült az az erőketítő képesség, és lezajlott az a pszichés fordulat, ami az ilyen akciókat lehetővé teszi. A hősök jogilag magánzók, de mögöttük, a fekete kontinens partjainál ott horgonyzik a kínai flotta, amely aztán a mindent eldöntő végső összecsapásba egyfajta *deus ex machina*ként precíziós rakétákkal be is avatkozik.

A későbbiek megértéséhez – mivel a film a magyar mozikba nem jutott el – itt röviden összefoglaljuk a történetet. A film elején egy rövid tengeri csata után, amelyben a főhős, a Wu Jing játszott Leng Feng (beszélő név, jelentése ‘hideg (kés)él/(lándzsa)hegy’) pusztá kézzel végez egy komplett szomáliai kalózbandával, visszaugrunk az időben három évet. Az egyenruhás Leng Feng és katonatársai akció közben elhunyt bajtársuk hamvait személyesen viszik el a gyászoló családtagoknak, akiknek azonban éppen Lengék érkezésekor akarják ledózerolni a házáat az ingatlanfejlesztők. Lengék jól elverik a vállalkozó verőembereit, majd egy beszéláson feldühödve ezek vezetőjét Leng egy rúgással megöli – ezért kiteszik a hadseregből, és két év börtönbüntetést kap. A börtönben egy beszélőn a – szintén katona – barátnője házassági ajánlatot tesz neki (technikailag: felszólítja, hogy mire visszajön, írja alá a házasság-engedélyeztetési kérelem elnevezésű űrlapot), de aztán nem jön vissza: akció közben eltűnik, csak egy különleges mintázatú töltény marad utána.

Ezután visszaugrunk a jelenbe, s innen az elbeszélés már folyamatos. A kalózok helyre tétele után Leng a kínai áruval megpakolt kínai hajón megérkezik Afrika egy meg nem nevezett országába, ahol aztán a cselekmény végig játszódni fog. Itt összefut a Tundu (kínaiul Tudou, vagyis Krumpli) nevű kisfiúval,

akivel egyfajta fogadott apa-fiú kapcsolatban áll. A városra gerillák törnek (a filmben végig „vöröskendős csapatokként” emlegetik őket – a kínaiak tudják hova kötni az elnevezést, mert ugyanígy hívták a kínai történelem egyik legnagyobb – magyarul „vörösturbánosokként” emlegetett – felkelését), kitör a polgárháború, megkezdődik a mészárlás. Hőseink először a kínai követségre menekülnek, majd a kínaiakat kimenekítő hajóra, s itt véget is érhetne a történet, de kiderül: egyrészt Tundu anyukája félszáz kínai állampolgárral együtt egy kínai tulajdonú gyárban rekedt az ország belsejében, ahol nagy veszélyben vannak; másrészt egy kínai segítséggel létrejött kórházban maradt egy bizonyos Dr. Chen, akit nagyon fontos lenne kimenekíteni. Ráadásul Leng Feng azt is megtudja, hogy a barátnője eltűnéséhez köthető egyetlen nyomnak, a különleges történelem valamilyen köze lehet a lázadókhöz. A Kínai Népi Felszabadító Hadsereg ENSZ-mandátum nélkül nem avatkozhat be, ezért kénytelenek a dolgot kvázi magánúton megoldani: az önként jelentkező Leng Fenget (aki hivatalosan már nem katona) küldik az érintettek megmentésére.

Leng először a kórházba megy Dr. Chenért, akit azonban éppen megérkezésekor lőnek agyon az ekkor színre lépő új gonoszok, a vöröskendős lázadókat kiegészítő nemzetközi zsoldosok. Az orvos helyett egy csinos amerikai-kínai doktornővel, Rachellel és Pashával – Dr. Chen fogadott fekete kislányával – menekül a helyszínről, a másik probléma megoldására, a gyárban rekedt munkások kimenekítésére. A gyárban találkozik a fegyvermániás, elkényeztetett, fiatal tulajdonossal és a gyár biztonsági főnökével, ez utóbbi szintén a Népi Felszabadító Hadsereg tagja volt valaha. Ők hárman állnak majd a végső nagy csatában a jó oldalon. E csata hamarosan elkezdődik. A rossz oldalon az európai zsoldosok állnak, akik menet közben az általuk segített vöröskendősök vezetőjét is megölték, és átvették a lázadás irányítását. Időközben az is kiderül, hogy a lakosságot a lamanla nevű (fiktív) vírus tizedeli, s aki rendelkezik az ellenszerével, az uralhatja az országot. Leng Feng is megkapja a lamanlát, de Rachel kigyógyítja belőle – ugyanis Pasha, Dr. Chen fogadott lánya a hordozója az ellenszernek. Tudják ezt a zsoldosok is, ezért céljuk – amellett, hogy mindenkit lemészároljanak, – Pasha megszerzése. A két hullámban érkező támadók drónokat és tankokat is bevetnek, ez utóbbiakkal már a három kínai férfi sem bír, de amikor a zsoldosok nekilátnak szisztematikusan lemészárolni a gyári munkásokat, a kínai hadsereg megindítja a rakétáit. A csata végén Leng klasszikus kétszemélyes küzdelemben megöli a zsoldosok vezérét, Big Daddy-t. Ezután a túlélők elhagyják a gyárat, utolsó erőpróbaként a megmenekült munkásokkal teli konvoj úgy jut át egy csatamezőn, hogy a főhős a kínai nemzeti zászlót húzza a karjára, s mivel azt mindkét szembenálló fél tiszteletben tartja, így végül megérkeznek a biztonságos ENSZ-táborba. A stáblista közé beiktatott rövid jelentésből megtudhatjuk még, hogy Lenget visszaveszik a hadseregbe, és a barátnője él, de bajban van, tenni kell valamit – vagyis lesz folytatás.

Közel Afrikához

Az első kérdés, ami felmerülhet a nézőben: egyáltalán mit keresnek a kínaiak Afrikában? Annak idején nem kérdeztük meg, hogy miként kerül Rambo Vietnamba, Afganisztánba vagy Burmába, vagy a *Predator* kommandósai Közép-Amerikába. Igazából az se vet fel sok kérdést, hogy a későbbi filmek amerikai harcosainak mi dolguk Szomáliában, Irakban vagy Afganisztánban. A nyugati világ tényleges vagy *wannabe* lakóinak természetes, hogy az USA globális szuperhatalom, amely a világon bárhol jelen lehet és beavatkozhat. Kínával kapcsolatban ezt – még – nem szoktuk meg, s tíz évvel ezelőtt egy olyan film, mint a *Harci farkas 2.*, egyszerűen értelmetlen lett volna (a kínaiak számára is).⁸ A trendek azonban abba az irányba mutatnak, hogy belátható időn belül Kína is hasonló szerepet tölthet be, mint az USA, és filmünk abban egyáltalán nem túloz, hogy Afrikában a kínaiak már most nagy erővel ott vannak.

Az 1978-ban meghirdetett „reform és nyitás” politika „nyitás” eleme azt jelentette, hogy Kína integrálódott a világgazdaságba, beengedte a külföldi befektetőket, és olcsó exporttermékeivel elárasztotta a világpiacot. Aztán nagyjából az ezredfordulótól Kína szintet lépett, időközben felépített hazai magán- és állami cégei külföldi terjeszkedésbe fogtak, ám mindeközben az országnak egyre több külföldi energiahordozóra és nyersanyagra lett szüksége hatalmas iramban növekvő gazdasága táplálására. Kínai világmárkák nőttek ki a semmiből, kínai olajcégek, bányavállalatok, mobilszolgáltatók – és persze ezek alkalmazottai, illetve a magánúton érkező boltosok, éttermesek, piacosok – jelentek meg a világ minden olyan pontján, ahol esélyük volt a sikerre. Ez jellemzően a harmadik világot jelentette, beleértve Délkelet-Ázsiát, Latin-Amerikát, a Közel-Keletet, Közép-Ázsiát és természetesen Afrikát, amelyről – a hidegháború végével – a hagyományos nagyhatalmak mintha megfeledkeztek volna. Az ezredfordulótól a 2010-es évek közepéig a kínai–afrikai kereskedelmi forgalom több mint húszszorosára nőtt, hasonló ütemben szaporodtak a kínai befektetések a kontinensen, s az Afrikában élő kínaiak száma is egymillióra emelkedett. Mindez azt jelenti, hogy ma már összességében a fekete kontinens messze legnagyobb kereskedelmi partnere Kína, az amerikaiak és európaiak súlya csökkent. A kínaiak az afrikai országoktól elsősorban nyersanyagokat és energiahordozókat vásárolnak, amelyeket sokszor ők maguk termelnek ki különféle koncessziók keretében; cserébe kínai ipari termékeket szállítanak, illetve infrastrukturális, oktatási, egészségügyi befektetéseket hajtanak végre. A kínaiak afrikai jelenlétének megítélése rendkívül ellentmondásos: maguk a kínaiak – és a nyertes afrikai elitek – kölcsönös előnyökön nyugvó gyümölcsöző együttműködésről beszélnek, a kritikusok – elsősorban persze a kiszorított nyugati hatalmak politikusai és médiája – neokolonializmusnak, Afrika új kifosztásának nevezik a kínai nyomulást.

Azt is sokan problémásnak tartják, hogy miután a kínai hiteleket, befektetéseket, segélyeket nem kötik olyan feltételekhez, mint a nyugati államok és szervezetek szokták (átláthatóság, emberi jogok biztosítása, szabad választások stb.), a kínai közreműködés fokozza a korrupciót, segíti a diktatúrák fennmaradását, s a helyi elitek kínai segítséggel rabolják le saját országukat. Mindezt az említett Övezet és Út kezdeményezés még fokozhatja is.⁹

A *Harci farkas 2.*-ben feltűnő kínai szereplők – a boltos, a gyáros, az orvos, a munkás és az ezeket védő biztonságiak – tehát nagyon is létező alakok, Afrikában szép számmal működnek kínai tulajdonú gyárak és üzletek, kínai alapítású kórházak. Miután sok országnak a legfontosabb külkereskedelmi partnere és befektetője Kína, az is reális, hogy a kínai nagykövetnek olyan fontos szerepe lehet, ahogy azt a filmben ábrázolják. Ez egy olyan világpolitikai újdonság, amely a filmvásznon Wu Jing munkájában jelenik meg először.

Mindez olyan problémákat is hozhat a kínaiaknak, amelyekkel korábban nem kellett szembenézniük: ha ugyanis – a megelőző évszázadok bezárkózása után – érdekeltségeik és állampolgáraik működnek külföldön, akkor azokat adott esetben meg is kell védeniük. Akár fegyverrel is. Ez azért okoz gondot, mert Kína hivatalos külpolitikai alapelve a be nem avatkozás, illetve egymás területi integritásának és szuverenitásának tiszteletben tartása, vagyis a kínai kormány mereven elutasítja azt, hogy egyes országok beleszóljanak mások belügyeibe, nem is szólva a fegyveres intervencióról. Ez a hozzáállás az 1980-as évek óta annyiban enyhült, hogy ENSZ-felhatalmazással végrehajtott akciókhoz, békefenntartó műveletekhez ma már Peking hajlandó hozzájárulni, de elvi alapon ma is ellenzi az egyoldalú beavatkozásokat (lásd pl. Szíria ügyét). Amíg nem voltak határaitól távol fontos érdekeltségei, addig ez nem jelentett problémát, de ma már adódhatnak olyan helyzetek, hogy kénytelen választani a nemzeti érdekek védelme és saját alapelveinek betartása között, ez pedig annak ellenére komoly dilemma, hogy Peking egyre rugalmasabban és pragmatikusabban értelmezi saját doktrínáját.¹⁰

Mindenesetre tény, hogy 2011-ben a kínai hadiflotta végrehajtotta első nagyszabású tengerentúli akcióját, amikor 10 nap alatt 36 ezer kínai állampolgárt evakuált – minden szakértőt meglepő hatékonysággal – az összeomlás szélén álló Líbiából. 2015-ben Jemenből mentettek ki félezer kínai állampolgárt, és velük együtt több száz külföldit is, jelentősen növelve ezáltal az ország nemzetközi presztízsét. Ezek az akciók teljesen indokoltak voltak, s még a Kínával szemben hiperkritikus nyugati sajtó sem nevezte őket egyoldalú intervenciónak; az azonban nyilvánvaló, hogy Kína komolyan vehető nagyhatalomként előbb-utóbb jóval aktívabb fellépésre is rákényszerül, s nem elégedhet meg azzal, hogy pusztán kimenekíti az állampolgárait a zűrös helyekről. kimenekítenie az állampolgárait.

⁹ A kínaiak afrikai jelenlétéről lásd Chris ALDEN, *Kína az afrikai kontinensen*, Pécs, Publikon, 2010. A könyv megjelenése óta eltelt években folytatódtak az ott vázolt tendenciák.

¹⁰ A kérdésről Afrika vonatkozásában lásd Adaora OSONDU, *Off and On: China's Principle of Non-Interference in Africa*, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol 4, No 3, Sept. 2013.

Erre a valóságban is könnyen felmerülő dilemmára – ragaszkodás a be nem avatkozás elvéhez vagy a kínai érdekek aktív védelme idegen földön? – ad egyfajta megoldást a film eleji jelenet, amely egyébként az egyetlen, amely bármi negatívát mond Kínáról. A bajtárs házának lerombolását vezénylő bandavezér megölése miatt a főszereplőt kizárják a hadseregből, így szabadulása után már magánember, vagyis jogilag nem az államot képviseli, szabadabban végrehajthatja az akciókat. Persze ez a szabadság nem olyan, mint amikor az amerikai filmekben a leszerelt tengerészgyalogos a saját kezébe veszi az ügyek intézését, akár saját államának hatóságaival szemben is – Leng Fenget a kínai nagykövet és flottaparancsnok küldi a harcba, folyamatos mobilösszeköttetésben áll velük, ők mentik meg, s végül nekik szállítja le a menekülteket. Vagyis Leng úgy magányos farkas, hogy igazából nem az, de nemzetközi jogilag tulajdonképpen rendben van a dolog (ha valakik igazán mesterei az ilyen pragmatikus megoldásoknak, a kínaiak azok). Főleg azután, hogy a film háromnegyedénél egy telefonbeszélgetésből kiderül: az afrikai ország kormánya hivatalosan kérte Kínától, hogy katonailag avatkozzék be.

A *Harci farkas* 2. evakuálási jeleneteit egyértelműen a fent említett valós történések inspirálták, ezekben a részekben a líbiai és jemeni akciók képei és tudósításai köszönnek vissza. S itt érdemes kitérni a film egyik tulajdonképpeni főszereplőjére, a kínai flottára. A Kínai Népi Felszabadító Hadsereg, amely a világ legnagyobb létszámú hadserege, az utóbbi évtizedekben egyre gyorsuló ütemben fejlődik és modernizálódik, s a fejlesztések fókuszában a flotta áll. Hogy csak egy látványos adatot említsünk: az első kínai repülőgép-hordozót 2011-ben bocsátották vízre, a másodikat 2018-ban, s már épül a harmadik, természetesen az ezeket kísérő kisebb hajókkal, repülőkkal és egyéb eszközökkel együtt. Az anyahajók még nem bevethetők – bár az egyik feltűnik a filmben a kínai flotta tagjaként –, de Kína nélkülük is jelentős erőkivetítési képességekkel rendelkezik. Ugyan az amerikai flotta utolérése évtizedekbe telhet, de a dél- és kelet-kínai tengertől ez a flotta és a kínai légierő már távol tudja tartani az ellenséget, és Kína határaitól több ezer kilométerre is képes akciókat végrehajtani. Ráadásul a haditengerészet folyamatosan az érdeklődés középpontjában áll Kínában és külföldön is, mert Kína legtöbb konfliktusában (szigetviták Japánnal, Vietnammal, a Fülöp-szigetekkel, fellépés a szomáliai kalózok ellen, versengés az Indiai-óceánon Indiával, taiwani kérdés stb.) a flottának főszerepe van. A kínai hadihajók részt vesznek a nemzetközi kalózellenes fellépésben a Hormuzi-szoros környékén, vagyis némi harci tapasztalatuk is van, és az ország nemrég hozott létre katonai bázist Dzsibuti-ban. Nem csoda, hogy a Kína számára óriási büszkeséget és magabiztosságot adó flottát ábrázoló jelenetek a filmben egy világhatalom haditengerészetének toborzó videójára emlékeztetnek: fényes acéltestek, élükre vasalt hótiszta egyenruhák, tökéletes vigyázzállások és szalutálások, tekintélyt parancsoló harci formációk, továbbá olyan hajóról indítható rakéták, amelyek képesek

eltalálni a szárazföld belsejében található zsúfolt gyárudvaron mozgó tankokat úgy, hogy a pár méterre tőlük megbúvó civileknek hajuk szála se görbül. Ugyanakkor az a motívum is megjelenik, hogy ez a flotta messzemenően betartja a nemzetközi szabályokat (ellentétben nyilván az amerikaiakkal): hiába horgonyzik a közelben, ENSZ-felhatalmazás hiányában a kínai állampolgárok kimenekítésén kívül nem avatkozhat be a véres eseményekbe, s legvégül is – hiába közvetítik élőben az ártatlanok lemészárlását a gyárudvarról, s hiába könnyezik az egész vezérkar – csak akkor indítják el a rakétákat, amikor megjön rá az engedély.

Férfias Kína

Leng Feng, a főszereplő alakja egyértelműen a megerősödő Kínát, a kínai nemzetet jelképezi, azt a kínai nemzetet, amely, ha bántják, keményen oda-csap. (Ahogy Rambo is tekinthető a Reagan-korszak alatt önbizalmát visszanyerő Amerika megtestesítőjének.) Erre utal a fent idézett mottó mellett a film egyik kulcsjelenete. Ebben az utolsó csata végén, amikor a főhős a főgonossal, a vélhetően amerikai Big Daddy-vel pusztá kezés harcot folytat (pontosabban az amerikai sportszerűtlen módon rejtett pengéket használ), s már majdnem veszít, az alábbi párbeszéd hangzik el:

Bid Daddy (angolul): *Az olyan emberek, mint te, mindig alacsonyabb rendűek lesznek az olyanoknál, mint én. Szokj hozzá, kibaszottul szokj hozzá!*

Leng Feng (kínaiul): *Ez kurvára a múlt!*

Big Daddy szavai azok, amelyek miatt az ezer sebből vérző főhős öszszegyűjti maradék erejét, és néhány ütéssel kivégzi ellenfelét. Fontos kiemelni, hogy az amerikai rosszfiú fenti szavait a kínai feliratos fordítás így adja vissza: „Ezen a világon csak erősek és gyengék vannak. Az olyan alacsony rendű nemzetek (*minzu*), mint a tiéd, örökre a gyengékhez fognak tartozni. Hozzá kell szoknod!” Az angolul nem tudó kínai nézők számára ez még egyértelműbbé teszi, hogy a fehér és a kelet-ázsiai férfi összecsapása nem valamiféle személyes ügy, hanem nemzeti vagy akár „faji”. Volt egy időszak, amikor a kínaiak a gyengékhez tartoztak, de ez már történelem, ma más a helyzet – Leng Feng, vagyis az új Kína felállt, és elintézi ellenségeit. (Érdemes itt megjegyezni, hogy a filmben a kínaiak egymás között mandarin kínaiul beszélnek, a kínaiak a külföldiekkel, illetve a külföldiek egymás közt angolul – és a kínai felirat sokszor nem pontos fordítása az angolul elhangzottaknak, ami néha – mint a fenti esetben – szándékosnak tűnik.)

A főszereplő és Kína azonosítását sugallja a végső csata utáni jelenet is, amikor a főhős a kínai nemzeti zászlót nem a kezében lobogtatja,

hanem felhúzza a karjára, mint egy zászlórúdra, s azzal vonul át a háborúzó afrikaiak között. A Kínával azonosult Lenget és védelmezettjeit a harcoló felek természetesen tiszteletben tartják, a fegyverek elhallgatnak.

S milyen ez az alak, aki megjeleníti a Xi Jinping-korszakban végre a világ porondjára teljes fegyverzetben kilépő új Kínát? Elsősorban is: férfias.¹¹ Rögtön a film elején víz alatti harcban, szinte levegővétel nélkül elintézi az állig felfegyverzett kalózokat (saját bevallása szerint a rendező-főszereplő ebbe a jelenetbe majdnem belehalt);¹² aztán hasonló sorsra jutnak az ingatlanfejlesztő verőlegényei, és még sokan mások, beleértve a külföldi zsoldosokat is. Persze nemcsak puszta kézzel harcol, hanem elboldogul pisztollyal, gépfegyverrel, saját faragású mérgezett nyíllal, tankkal is, s egy drónt slaggal szed le. Miután majdnem meghal az embert élve elrohasztó vírusfertőzésben, másnap újra csúcsformában veti magát a harcba.

A maszkulitásnak az emberség is része: a fegyvertelen gerillát a boltban megkíméli, s azért szenved balesetet, mert félrerántja a kormányt, hogy ne üssön el egy idős helyit a karanténzónában.

De persze a férfiasságnak vannak más megnyilvánulásai is. Afrikába érve Leng sörivőversenyben legyőzi fekete kihívóját, majd rögtön ezután egy másik afrikait pálinkával iszik az asztal alá – mi mással egyébként, mint a kínai nemzeti itálnak tartott, de elképesztő ára miatt csak az újjgazdagok és a politikai elit által fogyasztott Maotai-jal. Ezt az italt négyszer szerepeltetik a filmben, méghozzá ingyen, amit a gyártó cég vezetője nyílt levélben köszönt meg az alkotóknak.¹³ (A kínaiak jelentős része egyébként nem tud sok alkoholt fogyasztani, ugyanakkor – talán éppen ezért – elég gyakoriak a tréfás ivőversenyek.) Hősünk az ital mellett persze egy másik férfias dologgal, a labdával is elboldogul: a puccs abban a pillanatban tör ki a városban, amikor a főhős strandfocizás közben csinos helyi nők ujjongásától kísérvé épp a levegőben úszva gólt ollóz fekete ellenfeleinek (aki ismeri a kínai foci színvonalát, ezt is a film leghihetlenebb pillanatai közé sorolja).

Ezt a férfias férfit persze sokan csodálják: amikor a kalózkaland után partra ér, a kikötőben fehér tengerésztisztek kérik, hogy szelfizhessenek vele. Az afrikaiak afféle apafiguraként tekintenek rá, aki megvédelmezi őket, s egy jelenetben ételt ad nekik. A női főszereplőnek, az igen csinos, s csak részben kínai Rachelnek láthatóan nagyon tetszik, titokban a telefonjával fotózza,

¹¹ Petrus LIU, *Women and Children First – Jingoism, Ambivalence, and Crisis of Masculinity in Wolf Warrior II*. = *Wolf Warrior II: The Rise of China and Gender/Sexual Politics*, szerk. Petrus LIU – Lisa ROFEL, The MCLC Resource Center, Ohio State University, 2018, <http://u.osu.edu/mclc/online-series/liu-rofel/>

¹² Matt PRESSBERG, 'Wolf Warrior 2' Star and Director Says He 'Almost Died Twice' Making the Biggest Chinese Movie Ever, *The Wrap*, 2017, december 1., <https://www.thewrap.com/wolf-warrior-2-star-and-director-says-he-almost-died-twice-making-the-biggest-chinese-movie-ever/>

¹³ ZHANG Liping, Moutai Thanks Hit Movie 'Wolf Warrior 2' for Free Advertising, *Sixth Tone*, 2017. augusztus 8., <http://www.sixthtone.com/news/1000645/moutai-thanks-hit-movie-wolf-warrior-2-for-free-advertising>

és egyszer meg is csókolja. Menyasszonya egy kifejezetten lehetetlen helyzetben „kéri meg a kezét”: a férfi a börtönben van, s a beszélőn a lány az üvegen keresztül szólítja fel a fal mögé rejtőző Lenget, hogy írja alá a házassági kérvényt – vagyis még ilyen kiszolgáltatott helyzetben is van annyira vonzó, hogy a lány hozzá akarja kötni az életét. S ő a Rachel jelentette nem kísértés ellenére végig hűséges marad, a menyasszonya megtalálása motiválja, s a film végi utalás miatt feltételezhető, hogy ez a szerelmi szál a következő részben is folytatódni fog.

A nőekkel amúgy Leng meglehetősen macsó. Bár egy emlékkép alapján nagyon romantikus is tud lenni – ő és szerelme együtt játszik kütyüjével az ágyban egy rózsaszín Hello Kitty-s paplan alatt –, de azért határozott elképzelése van arról, hogy hol a gyengébb nem helye. Amikor megérkezik a mentőhelikopter, a maradni akaró Rachelt erőszakkal feltuszkolja a gépre, hiába tiltakozik az azzal, hogy ő most elsősorban nem nő, hanem orvos. A fegyvert elveszi tőle. A kórházból való menekülésükkor először a nő van a volánnál, de Leng elzavarja onnan, hogy saját kezébe vegye az irányítást; egy másik autós jelenetben is a vérző, megfertőzött, félholt Leng vezet egész addig, míg el nem ájul, miközben a nőnek csak az anyósülésen jut hely (noha tudjuk, hogy tud vezetni).

Leng nem tesz különbséget az emberek között származás alapján, a rasszista fehérekkel ellentétben az afrikaiakat emberként kezeli, fogadott fia fekete, s annak fekete anyját is védelmezi. Ebben a kínai hatóságok is közreműködnek: amikor felszállnak a kínaiakat kimenekítő hajóra, Tundut a fiának nevezi, akit így simán felengednek (noha nyilvánvaló, hogy nem a fia). A rasszizmus elutasítása abban a jelenetben mutatkozik meg legjobban, amikor kiderül, hogy az ENSZ egyetlen helikoptert küld a gyárba az ott lévők kimenekítésére. A gyár igazgatója elkezd a munkásokat kettéosztani kínaiakra és nem kínaiakra, azzal, hogy a helikopterrel csak a kínaiak távozhatnak. A vegyes házasságok miatt kitör a ribillió, s végül a főhős meghozza a döntést: a helikopterrel a nők és a gyerekek mennek el, bőrszíntől függetlenül, míg a férfiak gyalog távoznak az ő vezetésével.

Leng Feng egyvalamiben eltér minden korábbi kínai hazafias filmhőstől: ő nem egy szent ügy személytelen élharcosa, akit csak közösségének megvédelme mozgat, hanem hús-vér ember, individuum, akinek személyes motivációi is vannak. Az egész afrikai kalandban nagy szerepet játszik, hogy a valahol Afrikában eltűnt barátnője nyomára szeretne akadni, illetve – hazája szempontjából irreleváns – fogadott fia, Tundu anyját is biztonságban akarja tudni. Emellett iszik, bulizik, szórakozik, lobbanékony természete pedig oda vezetett, hogy kizárták a hadseregből. Teljesen egyértelmű, hogy mindez az amerikai filmek hatása, s a film sikerének egyik titka éppen a kínai hazafias téma és az amerikai típusú superhős kombinálása lehetett. De az is biztos, hogy ahogy a kínai társadalom egyre inkább individualistává válik, és az egykenemzedék

válik a középosztály meghatározó erejévé, ez a Kínában új típusú hős egyfajta társadalmi igényt is tükröz, a kollektív és az individuális motivációk egyesítésével.

Két további fontos kínai szereplője van a filmnek. Az öreg veterán, aki a gyár biztonsági főnökeként dolgozik, régi filmek kemény forradalmi hőseinek alakját hozza, aki nem beszél sokat, csak lő, amikor kell, a közössége védelmében. A *Harci farkas 2.*-ben azonban nála is megjelennek egyéni motivációk: elmondása szerint Afrikában a jó ételeket, a szép tájat és a csinos nőket szereti. Vele kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy az az Wu Gang játssza, aki az utóbbi évek egyik legsikeresebb kínai tévésorozatában, a *Nép nevében* (Renmin de mingyi, 2017) című antikorrupciós szappanoperában a városi párttitkárként a népért dolgozó hithű kommunista tisztviselőt játssza, s a kínai nézők fejében az ő alakja ezzel a szereppel forrt össze. A Ding Haifeng által alakított flottaparancsnok is elsősorban az említett a sorozatból ismert, ebben ő a megvesztegethetetlen rendőrfőnök.¹⁴ A másik fontos szereplő a fiatal gyártulajdonos, aki apja gyámkodása alól akart kikerülni azzal, hogy Afrikába jött. Ő a Kínában közutálatnak örvendő *fuerdai* („gazdag második nemzedék”, vagyis újjgazdag szülők elkényeztetett és arrogáns gyermekei) megjelenítője, emellett a koreai és kínai sorozatok és popzenekarok lányos arcú és testalkatú fiúidoljait is megjeleníti. A fiatalember eleinte nevetséges figura, aki fegyvermániája folytán még Pashát is a katonai késével fenyegeti, de aztán persze az éles harcban többször is a főhősnek kell megmentenie, egy jelentéktelen sérülés miatt jajveszékelnéni kezd, és egyszer kiderül, hogy fegyvere játékpisztoly. A fiú azonban idővel a csata közben láthatóan megfőrfiasodik, és kiveszi a részét a fehér zsoldosok legyőzéséből. A három férfi – a középkorú Leng Feng, a nála idősebb biztonsági főnök, illetve a fiatal újjgazdag – a kínai férfiak három nemzedékét jelenítik meg, akik igencsak eltérő karakterek, de a bajban ugyanúgy életüket adnák nemzettársaikért.

A kép árnyalásához érdemes megemlíteni két kevésbé jelentős kínai szereplőt, akik a kínaiaknak nem mindig a legpozitívabb arcát mutatják. Az egyik a legrosszabb újjgazdag ízlés szerint öltöző boltos, aki be akarja csapni Lenget, lemondott kínai állampolgárságáról, s szervilis módon igyekszik a lázadók támogatójának beállítani magát, amikor azok rátörnek. Ő afféle szerethető *clown* figura, aki azonban egy komoly pillanatban fontos információval járul hozzá Leng missziójához. A másik a gyárigazgató, aki rassz alapon jelölné ki a megmentendőket, aki maga is felfurakszik a nők és a gyerekek helikopterére, s aki a véres csata közben megpróbálja összeszedni a kinyílt táskájából szanaszét repülő bankjegyeket. Egyikük sem gonosz figura, de távol állnak a szuperhős Leng Fengtől.

¹⁴ Chih-ming WANG, *New China in New Times = Wolf Warrior II: The Rise of China and Gender/Sexual Politics*, szerk. Petrus LIU – Lisa ROFEL, The MCLC Resource Center, Ohio State University, 2018, <http://u.osu.edu/mclc/online-series/liu-rofel/>

Amik feltűnően nem jelennek meg a kínaiakkal kapcsolatban, azok az anyagi problémák. A film minden kínai szereplője kifejezetten jómódú, leszámítva az elhunyt bajtárs családját, bár a halottnak emelt oltár itt is bőven meg van pakolva áldozati ajándékokkal. Leng Feng maga méregdrága Maotai-jal iszik versenyt, s a boltban egy nagy köteg százdollárost pörget; a boltos üzlete megpakolva drága áruval; a gyár tulajdonosa és vezérkara kínai, nyilván ők se a legszegényebbek közül kerülnek ki; s amikor Leng és Rachel autója felborul, kiderül, hogy tele van ennivalóval, amit persze gyorsan szét is osztanak az éhező afrikaiak között. A filmben megjelenő Kína tehát a felső középosztály Kínája, nem is beszélve a tekintélyt parancsoló high-tech flottáról, amely az állam gazdagságáról tanúskodik.

Állami reprezentáció

Kína természetesen nemcsak Leng Feng által képviselve jelenik meg, hanem közvetlenül is. Afrikában Kína kizárólag erős, gazdag, emberséges, baráti országgént tűnik fel, de érdekes módon a film egyetlen kínai helyszíne – a börtönt leszámítva – egy bontási terület, vagyis itt az ország nem a legszebb arcát mutatja, és a szereplők jó része is afféle utcai verőember. A jelenetet azonban a kínai nézők nagyon is tudják hová kötni, hiszen az elmúlt néhány évtized leglátványosabb és legtöbb konfliktust okozó fejleménye Kínában a villámgyors urbanizáció, amelynek során régi házak tízmillióit bontották el, hogy helyet csináljanak az új lakóparkoknak, bevásárlóközpontoknak, felhőkarcolóknak. A buldózerek és a lakhatási jogaikért demonstráló lakók mindennapi látványnak számítanak a kínai városi lakosság számára – s a mozilátogatók közülük kerülnek ki –, így ez a jelenet megerősíti a nézők fejében a film többi részének realitását is. A – gyakran a helyi korrump káderekkel összejátszó – ingatlanfejlesztőket és erőszakos módszereiket mindenki gyűlöli, így az epizód arra is jó, hogy Leng Fenget elhelyezzük a jó oldalon; emellett, mint említettük, az előző részben hősként küzdő katonát a történet miatt el kell távolítani a hadseregből, s ez a jelenet ezt is megoldja.

Már ebben a jelenetben megjelenik az a szereplő, amely még a főhősnél is makulátlanabb marad végig a filmben: a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg, Kína külföldi érdekeinek védelmezője. A Kínai Népköztársaságban külön világot jelentő hadsereghez a film egyetlen apró negatív képzetet se kapcsol – szemben a hasonló amerikai filmekhez, ahol mindig van egy-két fafejű tábornok, szadista őrmester vagy áruló főtitest. Leng Feng elítélésekor a sráfjait eltávolító tábornok láthatóan mélyen megindult, lelke mélyén helyesli a verőember megbüntetését, de persze a hadseregben fegyelem van, nem tud mit tenni. Ugyanez a tábornok hívja vissza a film végén Lenget a seregbe. A hadsereget Kínán belül is tisztelik: a Lenget letartóztató rendőr az adott helyzetben

meglehetősen életidegen „Népi felszabadító katona elvtárs, legyen szíves letenni a fegyvert!” felszólítással fordul a főhőshöz. A kínai flotta akkor érkezik meg a lángba borult város kikötőjébe, amikor mindenki távozik, s ez szépen ki is van hangsúlyozva azon a képen, ahol a kínai és a nem kínai hajók egymással szemben haladnak: a kínaiak be a veszélyzónába, a külföldiek ki onnan. A seregben mindenki emberséges, fegyelmezett és persze érti a dolgát; láthatóan már a film elején percek alatt véget tudnának vetni a felfordulásnak, ha megkapnák rá a nemzetközi felhatalmazást. Amennyit megtehetnek, azt meg is teszik, a kikötővárosban élő kínaiak kimenekítését nagy hatékonysággal elvégzik, majd a végén, amikor megérkezik a parancs, csúcstechnológiás harci képességeiket is megmutatják.

A Kínai Népköztársaság másik képviselője a nagykövet. Ő az afrikai hőségben is végig makulátlan fehér inget és öltönyt visel kínai címeres kitűzővel (nyakkendő nélkül, mert vészhelyzet van), gondterhelt arcán trendi, keret nélküli szemüveg, s láthatóan mélységesen a szívéen viseli a kínai állampolgárok sorsát. Először akkor találkozunk vele, amikor a golyózapor közepén kiáll a követség kapujába, és felszólítja az egymást és a civileket lövő gerillákat és kormánykatonákat: „Tegyétek le a fegyvert! Kína és Afrika barátok!” Mindenki engedelmeskedik neki, s hőseink biztonságban behúzódhatnak a kínai követségre, amelyet amúgy minden helyi erőnél sokkal jobban felfegyverzett kínai biztonsági erők védenek, hiszen Kína nemcsak barátságos, de erős is. Aztán ugyanez a nagykövet az ország miniszterelnökével beszél telefonon, Dr. Chen biztonságának garantálását kérve tőle a sok korábbi kínai segítségért cserébe – a kínai nagykövet az utolsó, aki beszél a politikussal, mert a lázadók az utóbbit ezután rögtön főbe lövik. Állam és hadsereg speciális kínai viszonyát érzékelteti, amikor a nagykövet szinte könyörög a flottaparancsnoknak, hogy mentsék ki az országban rekedt kínaiakat, de az az ENSZ-mandátum hiányára hivatkozva tömondatokban elutasítja. A hajóról aztán a nagykövet végigkíséri az akciót, és a zárójelenetben is ott van, amikor hőseink a túlélőkkel megérkeznek az ünneplő ENSZ-táborba. A kínai állam tehát rajta tartja szemét külföldön tartózkodó állampolgárain, és kiáll értük. Ha az üzenet nem lenne egyértelmű, a film végén, közvetlenül a stáblista előtt felirat jelenik meg egy kínai útlevel hátlapjára vetítve, amely mindezt explicit módon is megfogalmazza:

Kínai Népköztársaság állampolgárai! Ha külföldön veszélybe kerültök, ne adjátok fel! Emlékezzetek, hogy mögöttetek ott áll egy erős haza!

Sokat sejtet, hogy e szöveg angol fordítása kimaradt a külföldnek szóló változatból, csak a kínaiul tudókhöz jut el. (Volt egyébként olyan eset, hogy valakinek az útlevelét azért érvénytelenítették, mert a filmen fellelkesülve a fentieket írta az okmányára, ezzel megrongálva azt.¹⁵

¹⁵ #7: Year in Review: China's Top Film, Show, and Game of 2017, Magpie Kingdom, 2018. január 4., <https://medium.com/magpie-digest/7-year-in-review-chinas-top-film-show-and-game-of-2017-d65dcb03f773>.

Ironikus módon egyébként Wu Jing hongkongi útlevelet szerzett magának, feleségének amerikai zöld kártyája van, míg fia brit állampolgár. Ettől még persze Kína nagyon erős.)

Ez az erős haza nagyvonalú. A film első harmadában szereplő kínai boltos – az ügyeskedő kínai kisvállalkozó archetípusa – néhány százdollárossal megpróbálja megrövidíteni a neki árut szállító Leng Fenget. Az utóbbi így vonja kérdőre: „De hisz mindketten kínaiak vagyunk!” A boltos így felel: „A múlt hónap 14-ike délután 3 óra óta már nem vagyok kínai” – vagyis másik állampolgárságot szerzett. Ugyanez a boltos néhány perccel később, amikor gerillák törnek az üzletbe, már ezt mondja: „Menjünk a kínai követségre, befogadnak minket, hiszen kínaiak vagyunk.” S nem kell csalódnuk, az állampolgárság kérdése fel sem merül, a boltost hamarosan a biztonságos kínai hajón látjuk. Az amerikai szervek tehetetlenségén való gúnyolódást leszámítva nem merül fel komolyan a félig kínai Rachel Smith hovatarozása sem, akinek a neve angol, s ránézésre nem tűnik kínainak – az első percekben Leng még angolul beszélget vele, s a nő csak egy idő után vált át mandarinra –, de a filmben egyértelműen a kínaiakhoz tartozik, nem a feketékhez vagy a fehérekhez. Sőt ez a haza adott esetben még nem kínai származásúakat is befogad: egy jelenetben felmerül a kérdés, hogy a boltban rekedt helyiekkel mi lesz, őket befogadja-e a kínai követség – végül őket is üdvözléssel várják a képviselőlet udvarán. Tundut Leng „fiaként” – pillanatnyi habozás után – a kínai hadihajóra is felengedik, a fiktív családi kapcsolat miatt a származása nem számít.

Ezt az erős és nagyvonalú hazát természetesen a külvilág tiszteli. A kínai nagykövetség a forrongó városban biztonságos menedék, a nagykövet felszólítására a két fél felfüggeszti egymás lövését, amíg a kínaiak és a velük tartó helyiek menedéket lelnek az ötcsillagos vörös zászló alatt. A „We are Chinese!” felkiáltás a filmben többször is afféle varázsigeeként szolgál a fegyverek elhallgattatására, s hasonló kisugárzása van a kocsikra tűzött kínai zászlónak is. A kínai boltot kormányerők védik, s a miniszterelnök utolsó telefonbeszélgetését a kínai nagykövettel folytatja. A kínaiakkal a gerillák sem mernek ujjat húzni, de hogy ez a tisztelet mennyire őszinte, az még a film szerint is kérdéses: a vöröskendősök vezére kifejti, hogy neki muszáj jóban lenni a kínaiakkal, mert Kína az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagja, s politikai ambícióinak megvalósításához szüksége van a támogatására. A film már említett csúcscsúcse az, amikor a hősök és a túlélők az ENSZ-táborba vonulás közben úgy vágnak át egy csata kellős közepén, hogy a főhős kínai lobogót húz a karjára – ez olyan biztonságot ad, hogy még a fegyvereiket is eldobálják.

Egyedül a fehér zsoldosok nem tartják tiszteletben a kínai érdekeket: éppen a kínaiak lemészárlása miatt vesznek össze a játékszabályokat betartó vöröskendős vezetővel, akinek hatalmát meg is döntik, hogy totális háborút indítsanak a kínai gyár ellen. Erre persze nagyon rá is faragnak,

s tankjának semlegesítése után még a főgonosz, Big Daddy is megjegyzi: „Azt hiszem, a kínai hadsereg nem is olyan béna, ahogy gondoltam”. (A kínai fordításban: „Úgy látszik, a kínai emberek nem olyan gyávák/gyengék, ahogy gondoltam”.) Aztán végül is az okozza a halálát, hogy a földön fekvő, kivérzett kínai ellenfelét alacsonyabb rendűnek minősíti – ez az, amit az új Kínával már nem lehet megtenni. A kínaiak másfél évszázada vágnak arra, hogy visszanyerjék a külvilág tiszteletét – s mostanra, legalábbis a *Harci farkas 2.* szerint, ezt sikerült is elérniük.

Feketék-fehérek feketén-fehéren

Kína tehát férfias, erős, gazdag, nagyvonalú, emberséges és tiszteletre méltó. Adja magát a kérdés, hogy miként jeleníti meg a film a nem kínaiakat?

A legproblémásabb a kritikusok szerint Afrika ábrázolása. Az afrikai kínai jelenlét ideológiája a különböző hivatalos megnyilatkozások szerint az, hogy míg a fehér ember elnyomó gyarmatosítónak volt jelen a fekete kontinensen, addig a kínaiak már az 1950–60-as évektől az antikolonialista küzdelem támogatóiként, a harmadik világbeli szolidaritás képviselőiként léptek fel, és azóta is nem kizsákmányolói, hanem barátai Afrikának. Ez a gondolat a filmen is megjelenik. Például Rachel és Leng egy idilli percben külföldiek temetőjében sétál, arról beszélgetve, hogy amikor a civilizáció visszatért szülőhelyére, Afrikába, csak szenvedést, rabszolgaságot, betegséget, háborút hozott (itt nyilván az európai gyarmatosítókról van szó, bár nincsenek megnevezve), de aztán jöttek olyanok is – például Rachel szülei –, akik a kontinens fejlődéséért áldozták az életüket. A premier plánban mutatott kínai sírok többségén a „doktor” felirat látható angolul vagy kínaiul (Leng egy kavicsot is helyez az egyikre, egy teljesen táj- és kultúraidegen szokást idekeverve; Rachel ugyanekkor keresztet vet). Érdekes módon Rachel az alábbiakat említi név szerint a népek közt, akik segítőköt küldtek Afrikába: dél-koreaiak, izlandiak, szlávok, amerikaiak és kínaiak. Klasszikus gyarmatosító hatalmak nem szerepelnek a listán, de az amerikaiak igen, ami egyfajta gesztus lehet az amerikai nézőknek. A kínai segítségnyújtást jeleníti meg a karanténzóna közepén elhelyezkedő kínai kórház (elnevezése: „Szent Ferenc Kínai Beruházású Kórház”), illetve Dr. Chen személye, aki megtalálja a lamanla ellenszerét.

Mindezek ellenére a film Afrikát a lehető legtradicionálisabb (neo)kolonialista közhelyek szerint ábrázolja. A cselekménynek helyet adó országnak nincs neve (kikötővárosa Shenmatasawa, ami a valóságban nem létezik), és meglehetősen zavaros módon van ábrázolva: a tévéhíradóban franciául beszélnek, a helyiek a kínaiakkal angolul, s a kevés megnevezett afrikainak szuahéli neve van – mindez azt sugallja, hogy mindegy is, hol vagyunk, Afrika mindenütt ugyanolyan. Egyrészt oroszlánok falatoznak egy zebratetemből,

mindenütt egzotikus állatok és növények, végtelen szavanna és tiszta vízű folyók. Másrészt az emberek kunyhókban éheznek, titokzatos és megállíthatatlan vírus tizedeli őket, a kormány tehetetlen, mindenütt polgárháború, erőszak és hullahegyek.

Ebben a helyzetben a kínaiak valójában nem egyenrangú barátok, hanem inkább afféle atyáskodó, idősebb mentorok. Afrikaiak a filmben csak alárendelt, infantilizált szerepben tűnnek fel. Tundu Lenget „nevelőapának” (*gandie*) szólítja, s az utóbbi – amellett, hogy többször megmenti az életét – afféle erkölcsi iránymutatást is ad neki, amikor kidobja az általa árult pornó-DVD-eket. Tundu, amikor teheti, zabál – a kínaiak bőven adnak neki enni a hajón –, illetve lop – Leng ez utóbbi felett cinkosan szemet huny. A másik néven nevezett afrikai szereplő Nessa, aki a sztereotip fekete anya megtestesítője (kövér, harsány, szépen énekel, és anyaoroszlánként küzd a gyerekéért); a harmadik pedig Pasha, az ellenszert vérében hordozó kislány, akiről annyi derül ki csupán, hogy szintén valamiféle fogadott apa-lánya viszonyban állt a kínai Dr. Chennel. Az afrikai szereplők közül tehát két gyerek és egy nő rendelkezik névvel, mind oltalomra szoruló figurák, akik ezt meg is kapják a kínaiaktól. Az egyetlen dolog, amit a két óra alatt feketétől tanul el kínai, a mérgezett nyíl készítése. A gyárban, amikor a majdani esetleges megmenekülésük hírére a fekete alkalmazottak zenélni és táncolni kezdenek, a biztonsági főnök ezt mondja róluk: „A mi fekete tesóink (*hei gemenr*)... mindegy, hogy háború van, vagy járvány, vagy nyomor, ha gyújtasz nekik egy tábortüzet, rögtön ilyenek lesznek...” A lamanlás betegek hálásan énekelnek és integetnek, amikor élelmet kapnak a kínaiaktól, a munkások pedig az *Amazing grace*-t éneklük, amikor reménytelen helyzetben vannak. A kínai-afrikai viszonyt jól jelzi az a mozdulat, ahogy a kínai boltos egy cigarettát dob az üzletébe belépő helyi katonának – ezt a fajta gesztust Kínában a főnökök szokták gyakorolni beosztottjaikkal szemben. A legtöbb helyi szereplő vérszomjas lázadó, tehetetlen kormánykatoná vagy politikus, fosztogató-gyújtogató csőcselék, arctalan tömeg, afféle ágyútöltelék, akinek annyi a szerepe, hogy lemészárolják vagy megmentik. A hollywoodi filmek íratlan szabályai szerint az első halott is fekete: a film eleji kalózakciónál egy afrikai matrózt lönek le a támadók. Vagyis összességében a film Afrika-képe semmivel nem haladta meg az amerikai mintaképekét, csak itt a magasabb rendű kigyúrt fehér férfi helyére a magasabb rendű kigyúrt kínai férfi lépett – aki legfeljebb csak védelmező apa, megmentő lehet, semmiképpen sem egyenrangú barát.¹⁶

Hasonlóan sztereotip a fehér ember megjelenítése. A film elején Lenggel szelfiző tengerészek és a kereskedelmi hajó kapitányán kívül a többi

¹⁶ Petrus LIU: *Women and Children First – Jingoism, Ambivalence, and Crisis of Masculinity in Wolf Warrior II*; továbbá Paul AMAR, "Thank you, Godfather:" *Love and Rejuvenation, Mercenaries and Biomedicine Forge Africa and China into One Family in Wolf Warrior II* = *Wolf Warrior II: The Rise of China and Gender/Sexual Politics*, szerk. Petrus LIU – Lisa ROFEL, The MCLC Resource Center, Ohio State University, 2018, <http://u.osu.edu/mclc/online-series/liu-rofel/>

europid szereplő elvetemült tömeggyilkos, konkrétan a „Dyon Military Resourcing Corporation” alkalmazottja, akiről egy mellékmondatból annyit tudunk meg a boltostól, hogy „Európa legdrágább zsoldosai”. Ezen túlmenően nemzetiségük nincs megadva. Vezetőjük, a tömegmészárlás közben nyugodtan szivarozó Big Daddy a neve és kiejtése alapján amerikai (megszemélyesítője Frank Grillo, Amerika kapitány ellenfele a *Polgárháborúban*); az óriás Bear akcentusa és kinézete oroszos (az ukrán-amerikai pankrátor, Vladimir Kozlov játssza); Athene, a szőke amazon a neve alapján a klasszikus „Európát” testesítheti meg (az őt játszó Heidi MoneyMakerrel szintén az *Amerika kapitány: Polgárháborúban* találkozhattunk). De az „európai” zsoldosok között fekete is van, vélhetően afroamerikai (amerikai színész játssza), és egy szőkített hajú ázsiai – (alakítója kínai–hongkongi), vagyis az egész csapat leginkább nemzetközinek mondható, nyugati dominanciával. Egymás között angolul beszélnek. Ők mindenféle fenntartás nélkül kivégzik nemcsak ellenfeleiket, de az ártatlan civileket is, kézigránátot dobnak nőkre, gyerekekre, betegekre, és valami miatt különösen gyűlölik a kínaiakat. Saját szövetségeseiket, a vöröskendős lázadókat mélyen megvetik („Uram, miért segítünk ezeknek a kibaszott idiótáknak?” – kérdezi beosztottja Big Daddytól), majd vezetőjüket meg is ölik, mivel az politikai okokból meg akarja kímélni a kínaiakat. A zsoldosok klaszikus gyarmatosítóként viselkednek, például a lázadó vezér megölése után Big Daddy így fordul az éppen mellette álló vöröskendős mellékszereplőhöz: „Öld meg Lenget, és találd meg Pashát... és ennek a kibaszott országnak a királya leszel!” – jelezve, hogy királyokat nevezhet ki és taszíthat le, ha úgy tartja kedve. Az egyik mészárlás alatt a sikoltozva szaladgáló civileket olyan hangyákhoz hasonlítja, akiről felemelték a követ. Amikor aztán Lengék végeznek a zsoldosokkal, a vöröskendősök is „felszabadulnak”: a zászlós-vonulós jelenetben már ők is tiszteletben tarthatják a kínaiakat, nem kell ellenük harcolniuk.

A film láthatóan törekszik arra, hogy egyetlen államot vagy népet se sértsen meg komolyabban, hiszen egyrészt a kínai filmek a világpiacot célozzák meg, és ez rontaná esélyeiket, másrészt a kínai külpolitika is jellemzően általánosságban beszél Kínát fenyegető „elemekről” és „erőkről”, és soha nem nevez más országokat Kína ellenségeként. Ez is magyarázza, hogy miért névtelen a helyszínül szolgáló ország, de ez lehet az oka a főellenség, a zsoldoscsapat nemzetközi jellegének is. Ugyanakkor a nemzetközi porondon fő riválisnak számító amerikaiak néhány fricskát közvetlenül is kapnak. Az egyik első menekülésükkor a következő párbeszéd hangzik el Rachel és Leng között:

Rachel: *A kínai gyárba akarsz menni? Szerintem inkább az amerikai konzulátusra kéne mennünk. Ott vannak a tengerészgyalogosok, az az egész világ legbiztonságosabb helye.*

Leng: *A tengerészgyalogság a világ legjobb különleges alakulata?*

Rachel: *Aha.*

Leng: *Akkor hogyan nem jöttek érted?*

Rachel: *Már értesítettem őket.*

Leng: *És hol vannak? És úgy értesítetted őket, hogy...*

Rachel: *Bejelentkeztem a Twitterjükre.*

(Leng gúnyosan mosolyog, Rachel zavarban van, és a telefonján hív valakit.)
Telefonrögzítő hangja: *Üdvözli az amerikai konzulátus. Sajnos zárva vagyunk. Kérjük...*

Rachel: *A francba...*

Vagyis az amerikai tengerészgyalogosok most, hogy baj van, nincsenek sehol, állampolgárukat (Rachel vélhetően az, erre utal Leng kérdése) ott hagyják a pácban. Ezért kell őt megmentenie a kínaiaknak. Az amerikai kommunikáció zászlóshajója, a Twitter semmit nem ér, és az amerikai diplomaták is elhagyták az országot (szemben a kínaiakkal, akiknek nagykövete végig a helyszínen van). Leng még egyszer felhossa ezt a témát, amikor a Rachel felé közelítő oroszlanra gúnyosan megjegyzi: „Érted jöttek a tengerészgyalogosok”. A többi nagyhatalom, amely érintett lehet, meg sem jelenik: egyedül akkor van szó más országokról, amikor a válság elején a különböző nemzetek hajói tömött sorokban elhagyják a kikötőt, velük szemben érkezik a veszélyzónába segíteni a kínai flotta. A menekülők élén persze egy amerikai hadihajó halad, de ha valaki nem venné észre rajta a lobogót, a filmben később Leng megemlíti Rachelnek: „Amikor ide jöttem, a különböző országok hadihajói mind elmentek. Amikor a mólón álltam és néztem a tengert, a számtalan távolodó árbcoc egyikén egy csillagos-sávcs lobogót láttam...”

A másik Kínán kívüli fontos szereplő, az ENSZ is impotens. Már a film eleji kalóztámadáskor elhangzik a kétségbeesett „Hol vannak az ENSZ védőhajói?” kérdés, s azok persze sehol sincsenek, Lengnek egyedül kell végeznie a támadókkal. Az egész tragédiasorozat egyik fő oka, hogy a világszervezet sokáig nem ad felhatalmazást a beavatkozásra a kínaiaknak, lehetővé téve ezzel a mézárclást, s a tankcsata végén a rakéták akkor indulnak csak el, amikor megérkezik „a felsőbb szintek parancsa”, ami az érintett ország kifejezett kérésén alapul. A gyárban ragadt rengeteg ember kimenekítésére egyetlen helikoptert küldenek, azt is lelövik. Egyedül a film legvégén tűnik fel az ENSZ olyan hatékony szervezatként, amely képes biztonságban tartani a menekülttábort, ahová hőseink megérkeznek – de ez is a kínaiak érdeme, a tábor kapuján a „Kínai békefenntartók” felirat áll (csak kínaiul), az ENSZ és Kína zászlaja mellett, s a táborban a kínai flotta tisztikara és a kínai nagykövet üdvözli az érkezőket.

A bajba került országot és népet tehát addigi kizsákmányolói

és az amerikaiak elhagyják, a világszervezet sem képes segíteni, az egyetlen potens erő a helyszínen Kína, amely meg is tesz minden tőle telhetőt, és a végén győzelmet arat. S erre a potens Kínára minden állampolgára büszke lehet és számíthat, ahogy ez a rögtön az ENSZ-táboros zárójelenet után megjelenő útlevélfeliratból kiderül.

Kína a Rambo-korban

A *Harci farkas 2.* nem valamiféle hivatalos dokumentum, fehér könyv, amely összefoglalja, hogy a kínai kormányzat miként képzei el az ország helyét, szerepét a világban, bár sok nyugati kritikus ilyen szemmel nézte. Wu Jing műve akciófilm, amely ügyesen vegyíti a hollywoodi kliséket és technológiai megoldásokat egy olyan történettel és olyan szereplőkkel, amelyekhez a kínai nézők kötődni tudnak. Ezt a kettősséget jelképezi, hogy az akciójelenetek rendezőjének az amerikai nagyágyúnak számító Sam Hargrave-et-t (*Amerika kapitány: Polgárháború* [2016], *Bosszúállók* [2012]) kérték fel, míg a haditechnikát a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg szolgáltatta. A film nem állami projektként, hanem magántőkéből jött létre, s célja – nacionalista hangvétele ellenére – elsősorban a szórakoztatás. Ebből következik a számtalan túlzás, ami persze a műfaj alapkövetelményének tekinthető. Hogy a kínaiak szeretik a pörgős akciókat, jelzi, hogy a 2017-es jegyár-bevételi listán a második helyet a *Halálos iramban 8.* szerezte meg, noha abban értelemszerűen nincs nyoma kínai nacionalizmusnak.¹⁷ Az akciófilmekben való jártasság azt jelenti, hogy a kínai nézők feltételezhetően tudják hova tenni a *Harci farkas 2.*-ben látott irreális elemeket is.¹⁸

Ugyanakkor a film egyszerre terméke és jelképe egy olyan folyamatnak, amely szemünk előtt zajlik, s amely átalakítja a világrendet – nemcsak politikailag és gazdaságilag, hanem kulturális értelemben is. A film hatalmas hazai sikere azt jelzi, hogy a kínai piac önmagában is képes szuperprodukciók kifizetővé tételére, s hogy egy kínai alkotás otthon is tud annyi bevételt termelni, hogy azzal a globális ranglistákon előkelő helyet foglaljon el. Ezzel pedig Hollywoodnak – amely pedig az utóbbi években mindent megtett, hogy a kínai nézők és cenzorok kedvében járjon – komoly kihívója akadt, a stúdióknak át kell gondolniuk stratégiájukat. A Kínában valaha legtöbb bevételt termelő 20 film közül 13 hazai alkotás, s az első négy helyet elfoglaló film az elmúlt két évben készült kínai mű,¹⁹ ami azt jelzi, hogy a közeljövőben újabb rekordok várhatók. Ez Hollywood befolyásának csökkenését jelzi azon a mozi piacon,

¹⁷ China Yearly Box Office, Box Office Mojo, <http://www.boxofficemojo.com/intl/china/yearly/?yr=2017&p=.htm>

¹⁸ Shawn WEN, Do They Know It's Not A Documentary? *Frieze*, 2017. szeptember 29., <https://frieze.com/article/do-they-know-its-not-documentary>

¹⁹ Michael NORDINE, As China Dominates the Global Box Office, a Look at the Movies Giving Hollywood a Run for Its Money, *Indiewire*, 2018. április 30., <http://www.indiewire.com/2018/04/chinese-box-office-wolf-warrior-2-1201956049/>

amely néhány éven vagy akár hónapon belül a világ legnagyobbja lesz.

A valóságban azonban sokkal jelentősebb változások zajlanak, mint a filmekben, s a *Harci farkas 2.*-t az teszi érdekessé az akciófilmeket kevésbé kedvelők számára is, hogy ezt a változást, mondhatni, a korszellemet ragadja meg. Ez az első film, amelyben Kína már a világon bárhol be tud avatkozni, globális erőketvitési képességekkel rendelkezik, és vannak is olyan érdekelt-ségei sok ezer kilométerre a saját partjaitól, amelyeket meg kell védenie. A kínai mozinézők nyilvánvalóan örülnek ennek az új státusznak, és szívesen azonosulnak a nagyvilágban Kínát képviselő hőssel – ha nem így lenne, pusztán az akciójelenetek (azokban a *Halálos iramban* egyelőre jobb) vagy a sztori miatt nem lett volna ez minden idők legsikeresebb kínai filmje.

A filmben megjelenő kínai identitás eltávolodott az évtizedek alatt szilárdan rögződött áldozati szereptől, itt a hősök már nem Kína szuverenitását, szabadságát, biztonságát védik az agresszoroktól otthon, hanem érdekeit és állampolgárait külföldön. Ez abból a szempontból pozitív fejlemény, hogy az elsősorban az áldozatiságra és az ebből fakadó revansvágyra épülő önazonosság – különösen egy csaknem másfél milliárdos birodalom esetében – egyáltalán nem nevezhető egészségesnek. Csakhogy az sem lenne jó, ha a kínai identitás valamiféle Rambo-korszakba lépne, ahol a keménykezű kínai – a keménykezű Kína – határozza meg távoli földrészekén is, hogy mi merre hány méter. A *Harci farkas 2.* ebbe az irányba mutat, s nyilvánvalóan hat a kínai politikát is meghatározó közvéleményre, adott esetben agresszívabb fellépésre sarkallva a vezetést. Az is biztos, hogy az óriási anyagi és egyéb siker miatt várhatóan hamarosan folytatásai és utánzatai jelennek meg, vagyis Wu Jing egy filmes divat kezdetét is elhozta. Ezt megerősíti, hogy a nagyon hasonló témát feldolgozó *Vörös-tenger akció (Honghai xingdong)* – melynek forgatása még a *Harci farkas 2.* sikere előtt elkezdődött – 2018 legsikeresebb, s minden idők második legtöbb bevételt termelő kínai filmje lett (az általunk tárgyalt film után). A recept tehát működik, és egész biztosan sokan fogják alkalmazni – azokkal a klisékkel és sztereotípiákkal együtt, mutatis mutandis, amelyeket még Hollywood alakított ki. Ám ha annyi történik, hogy a fehér ember pozíciójába a harmadik világban a kínai kerül – akár a filmvásznon, akár a valóságban – az pusztán helycsere, nem minőségi változás. Ez pedig senkinek nem jó hír.